



LITE RETTSSIKKERT: «Den sakkyndige går ikke sjelden av veien for å stille alvorlige psykiatriske diagnoser eller foreta de rene karakterdrap basert på et kortvarig møte», skriver kronikkforfatteren, som har jobbet i barnevernet og ga ut boka «Barneadvokaten» i fjor, om barns rettigheter. Illustrasjonsfoto: Berit Roald / NTB Scanpix

Lotto i norske rettssaler

Sakkyndige i barnevern- og barnefordelingssaker har for stor makt og ofte for lite kompetanse.

KRONIKK

THEA W. TOTLAND

Straffesaken etter 22. juli
Arbeid og oppsøking i barne rettigheter

2011 viste hvordan psykiatrisk sakkyndige kan komme til helt ulike

konklusjoner i samme sak. Den førte til en diskusjon om sakkyndiges rolle i straffesaker. Men hverdagen i norske domstoler handler også om barnevern- og barnefordelingssaker. Den rollen sakkyndige har fått i slike saker gjør at utfallet altfor ofte er ren lotto.

Ved et samlivsbrudd klarer de fleste foreldre å bli enige om foreldreansvaret, hvor barnet skal bo og hvordan samvær skal organiseres. Imidlertid havner hvert år ca. 1200 saker i retten fordi partene ikke klarer å bli enige. Dette er potensielt kompliserte saker som ofte omfatter problemstillinger der rus, psykiatri, vold eller overgrep inngår. Ofte er det også indikasjoner på manipulerende atferd fra den ene av foreldrene. Det gjør disse sakene krevende for den sakkyndige og dommeren.



Thea W. Totland er advokat og spesialist i barns rettigheter.



Følg oss på Twitter

Da er det skremmende å se hvor lite som kreves av den sakkyndige, hvor lett vint arbeid mange sakkyndige slipper unna med og hvor svake mange dommere er til å foreta selvstendige vurderinger. Mange sakkyndige gjør en god jobb. Men risikoen for feilaktige avgjørelser er stor, og slik skal det ikke være i en rettsstat.

Det stilles ikke krav om særskilt trening i å forstå det vanskelige barnesaker ofte handler om, for eksempel småbarn og tilknytningsproblematikk, rus, seksuelle overgrep, spiseforstyrrelser, psykiatri eller manipulasjon. Det overlates til den sakkyndige selv å vurdere egen kompetanse.

Etter mange år som barneadvokat har jeg til gode å treffe en sakkyndig som har takket nei grunnet manglende kompetanse. Derimot har jeg opplevd organisasjonspsykologer fra næringslivet og eksperter på motivasjon i idretten som for første gang setter sine ben i en rettsal for å være en godt honorert sakkyndig i en komplisert sak hvor barns framtid skal avgjøres.

Det finnes få krav til metode for hvordan den sakkyndige skal utføre arbeidet. Den sakkyndige får sitt mandat beskrevet av retten i den enkelte sak. Riktignok er det utarbeidet en enkel veileder for dommeren, men det er lite som kvalitetssikrer en enhetlig og profesjonell tilnærming til oppdraget. Dermed kan den sakkyndige utføre oppdraget etter eget hode.

Min erfaring etter mange år med slike saker er at den sakkyndige altfor ofte foretar en overflatisk undersøkelse, gjerne bare en kort samtale eller to med partene og barna. Dette er ikke til hinder for at konklusjonen i mange tilfeller

er klokkeklar og bastant, ofte sterkt til fordel for den ene av foreldrene og tilsvarende kritisk til den andre.

Den sakkyndige går ikke sjelden av veien for å stille alvorlige psykiatriske diagnoser eller foreta de rene karakterdrap basert på et kortvarig møte.

At den diagnostiserte part i retten fortvilet fører fastleger og andre fagpersoner med inngående faglig kjennskap til vedkommende gjennom flere år som vitner, gjør ikke nødvendigvis inntrykk.

Med en slik tilstand hadde det vært å håpe at dommerne kunne foreta selvstendige vurderinger, slik det er meningen at de skal. Det skjer dessverre altfor sjelden. Barnesaker krever både særskilt interesse, kompetanse, empati og mot hos dommeren. Altfor ofte er disse faktorene fraværende, og dommeren velger å basere seg fullt ut på den sakkyndiges konklusjoner, som gjerne foreligger flere uker før saken føres for retten. Det innebærer at man med stor grad av sikkerhet kan vite hva som blir resultatet av rettssaken flere uker før man faktisk har vært i retten.

I en undersøkelse gjort ved det juridiske fakultet i Oslo i 2009 ble 100 dommer i barnefordelingssaker gjennomgått for å avdekke i hvilken grad dommen avvek fra den sakkyndiges vurdering. Undersøkelsen viste at i mindre enn én av ti dommer kom retten til et annet resultat enn den sakkyndige.

Dette illustrerer i hvilken grad domstolene, i mangel av selvstendig vurderingsevne og -vilje, baserer seg på de sakkyndiges ofte svært sviktende vurderinger.

Domstolene er sjelden villige til å bytte ut den sakkyndige når vedkommende først er oppnevnt, selv der en av partene uttrykker sterk og begrunnet mistillit til den sakkyndige.

Mens hovedpoenget med ankesystemet er at nye dommere skal vurdere saken på nytt, vil ofte samme sakkyndig ha saken både i tingretten og lagmannsretten. Den av foreldrene som kom dårlig ut av det med den sakkyndige har dermed små sjanser for å komme bedre ut av ankerunden.

22. juli-saken viste hvordan sakkyndige kan sprike i sine vurderinger. Massemorderen Breivik ble tilgodesett med fire sakkyndige. Den type raushet vises ikke overfor norske barn. De får sjelden mulighet til en «second opinion», men har sin framtid lagt i hendene på én enkelt person gjennom flere rettsinstanser.

Dagens praksis med sakkyndige i barnesaker representerer ikke bare en rettssikkerhetsutfordring. Jeg mener den strider mot den europeiske menneskerettighetskonvensjonens artikkel 6, som skal sikre alle en rettferdig rettergang.

Løsningen på problemet er dessverre ikke bare å sende dommere og sakkyndige på kurs, Norge bør lære av de land som har gått foran i å ta barns rettigheter på alvor. Vi bør erkjenne at norske domstoler er lite egnet til å ta seg av de behov og rettmessige krav barn og ungdom har.

Også Norge bør derfor etablere egne barne- og ungdomsdomstoler, med dommere som har kompetanse på og interesse for barn. En slik domstol vil være mindre avhengig av psykologen. Den sakkyndige bør fortsatt ha en rolle med å vurdere saken, partene og ulike omsorgsalternativer. Den reelle konklusjonen bør imidlertid overlates til dommeren. Dermed kan man håpe på en mer rettferdig rettergang, og psykologen fratras den dommerfunksjonen hun i realiteten har i dag.

Les også



Dagsrevyens groteske journalistikk

Dagsrevyen brukte åtte minutter på en lørdag til en rørende reportasje. Som de visste var usann, og der de bevisst fortiet en voldtekt av en elleve år gammel jente.

Ærlighet varer lengst

- Når man sier noe som kommer ut feil bør man som politiker være ærlig å si at det var skivebom, skriver Per Sandberg om frivillighetsdebatten.



Statsbygg er ikke et forbilde

«Verken Kleveland eller andre har påstått at Statsbygg velger dårlige arkitekter. Det er måten de blir valgt på som det stilles spørsmål ved».

Britenes utenforskap

Statsminister David Cameron har stilt Storbritannia i utgangsdøra og gitt EU en slags «siste advarsel», som EU oppfatter som utpressing, skriver Einar Hagvaag.

I denne artikkelen

[debatt](#) [kronikk](#) [rettsven](#) [sakkyndige](#) [barnevern](#) [kultur](#)

Siste saker fra denne seksjonen



[Helstøpt Heyerdahl](#)

Supergruppa innfrir forhåndshypen [Les mer](#)



[NRK beklager rom-innslaget på Dagsrevyen](#)



Etter forhandlinger med
voldtatt jentes
bistandsadvokat. [Les mer](#)

[På grensen til allsang fra Audrey Horne](#)

Bergensere med
oppvisning i klassisk
rock. [Les mer](#)



[Her trykker de på knappen - uforberedt på dramaet som venter dem](#)

Hadde du trykket på den
røde knappen? [Les mer](#)



Svenske reagerer på at Kon-Tiki-gutta er blondere og stiligere enn i virkeligheten

Avmålt anmeldelse før Sverige-premierer i kveld. [Les mer](#)



Høyt tempo, dansbare rytmer og et knippe uimotståelige poprefreng

Bergensjentene Razika er på vei mot stjernene. [Les mer](#)



- Brøt Arbeidsmiljøloven for å ansette Trine Eilertsen

NRK innrømmer brudd på hovedavtalen. [Les mer](#)



- For stor makt og for lite kompetanse

I barnevern- og barnefordelingssaker, skriver advokat og spesialist i barns rettigheter. Debatt. [Les mer](#)



NRK vil ikke vise nye HBO-serier lenger

Men disse seriene vil fortsette. [Les mer](#)



[Mannen bak «Lost» skal lage Star Wars](#)

Vil sette filmseriens unike look i fare, frykter fans. [Les mer](#)



[Slik blir «Hver gang vi møtes»-hitene til](#)

Røper arbeidet bak
suksessen. [Les mer](#)



NRK skylder det norske folk en grundig redegjørelse

De fortiet en voldtekt av
en 11-åring, skriver
Andreas Wiese. [Les
mer](#)